

Rondje Vijver

Rondje Vijver

In augustus 2023 bestaat het Wilhelminapark 125 jaar! Ter gelegenheid daarvan brengen we een nieuw bomenrondje uit: het Rondje Vijver.

De vijver ligt in het hart van het park. Aan welke kant van de vijver u ook staat, steeds krijgt u een mooie doorkijk over het water. In dit Rondje Vijver maakt u kennis met 12 bomen. Ontmoet de hoogste bomen van het park, de scheefst over het water hangende, de gevorkte, de in het water groeiende en de vreemdst gevormde.

Er staan overal banken rondom de vijver, zodat u alles op uw gemak kunt bekijken. Op de bijbehorende plattegrond staan de 12 bomen van dit rondje ingetekend.

Er staan in totaal zo'n 600 bomen in het park, daarvan zijn er ruim 200 ouder dan 120 jaar. Daarbij gaat het niet alleen om algemene, maar ook om zeldzame soorten, meer dan 120 soorten in totaal. Het park is niet zonder reden in 2001 samen met de Emmalaan en het Hogelandse Park een Rijksmonument geworden.

Smaakt het naar meer? Er is ook een Rondje Oude Reuzen langs 20 bomen die meer dan 120 jaar geleden zijn geplant.

Een smartphoneversie van beide rondjes is te downloaden via www.wilhelminapark.com.

Wij wensen u veel plezier bij uw ontdekkingstocht langs de vijver!

1 Gele zeepboom

Koelreuteria paniculata (2000)

We starten dit bomenrondje bij een boom die pas opvalt als hij in bloei staat. Voor die tijd is het een onopvallende middelgrote struikvormige boom met grote bladeren, die uit 7 - 15 groene deelblaadjes met een gezaagde rand bestaan. Maar in juli gaat de boom spectaculair bloeien met grote pluimen met kleine gele bloemen.

Na de bloei vormen zich opgeblazen, lampionachtige vruchten met enkele zwarte ronde zaden. De lampionnetjes zijn eerst groen en krijgen als de zaden rijp zijn een bronzen kleur. De boom wordt daarom ook wel lampionboom genoemd, eigenlijk een meer toepasselijke naam. In Azië worden de zaden gebruikt om er zeep van te maken. Vandaar de naam gele zeepboom.

De boom is rond 1750 vanuit China naar Europa gebracht o.a. naar de Jardin des Plantes in Parijs. In China kan de boom zo'n 17 m hoog worden, maar in Europa meestal niet hoger dan 7 m. In China worden de zaden gebruikt als kralen voor gebedskettingen of om er verf mee te maken. Daar worden zaden ook geroosterd gegeten.

De bloemen zijn zeer in trek bij bijen, die op de nectar en het stuifmeel afkomen. Vlinders leggen hun eitjes op de bladeren, die als voedsel dienen voor de rupsen zodra die uit de eitjes zijn gekropen. Ook in de herfst is de boom een sieraad voor het park. De bladeren krijgen dan een opvallende oranjegele kleur.

2 Moeraseik

Quercus palustris (1901)

Even voorbij de brug rechts staat een hoge moeraseik. De moeraseik kan in Nederland tot 25 m hoog worden. Dit exemplaar heeft al een hoogte van 24 m bereikt. Zou hij de 25 m nog gaan halen? Anders dan de naam doet geloven houdt deze eikensoort niet van een al te natte standplaats. De boom komt van nature voor in de rivierdalen in het noordoosten van de Verenigde Staten en wordt sinds eind achttiende eeuw in Europa aangeplant.

De moeraseik is makkelijk te herkennen aan het heldergroene, zeer diep, sierlijk ingesneden blad en de mooie geel tot rode herfstkleur.

De boom vormt pas eikels als hij 15 - 20 jaar oud is. De eikels zijn klein en zitten in een plat napje, meestal met twee bij elkaar.

Deze eikensoort is gelukkig niet erg in trek bij de eikenprocessierups. In Nederland zijn maar op enkele plekken moeraseiken met de processierups aangetroffen.

Tot nu toe is de eikenprocessierups nog niet in het park gesignaleerd. Dat is gunstig voor de negen soorten eiken die in het park voorkomen.

Links van de moeraseik stond er nog een. Helaas moest deze tweede moeraseik, die ook in 1901 was geplant, in 2022 worden geveld. De voet van de boom was aangetast door de Tonderzwam. Een aantasting door de Tonderzwam betekent meestal het begin van het einde van een boom. Hopelijk houdt de overgebleven boom het nog een tijdje uit.

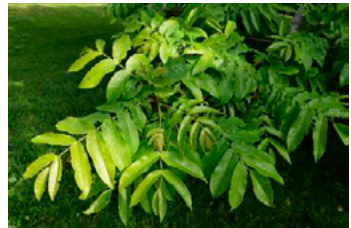
3 Kaukasische vleugelnoot

Pterocarya fraxinifolia (1975)

Ze zijn u vast wel eens opgevallen, de karakteristieke, over het water hangende bomen, die in de zomer volhangen met lange, groene sliertjes. Op deze plek staan negen bomen op een rij, die samen een monumentaal vleugelnootenbos vormen.

De Kaukasische vleugelnoot komt uit de Kaukasus en is verwant aan de walnoot. De naam vleugelnoot verwijst naar de hangende strengen met kleine vruchtjes, die ieder twee kleine vleugeltjes hebben, wat handig is bij de verspreiding door de wind. De vrucht is een noot, maar is wel veel kleiner dan de walnoot en is niet eetbaar. De grote, frisgroene bladeren zijn samengesteld uit 8 - 12 paar kleine blaadjes met een topblaadje.

De laagvertakte, karakteristieke boom met zijn brede kroon en de lange strengen met vruchtjes is veel aangeplant in parken en op begraafplaatsen. Als laanboom is hij ongeschikt, want de sterke wortelopslag drukt de bestrating omhoog. Als je vanaf de Burg. Reigerstraat het park inloopt, zie je vanaf de brug rechts een paar enorme Kaukasische vleugelnooten over en zelfs in het water hangen. Met tegenlicht geeft dat een feeëriek sfeer. Deze bomen zijn ongeveer 90 jaar oud. De oudste Kaukasische vleugelnoot van Nederland is geplant in 1818 en staat in de Leidse Hortus Botanicus. Deze heeft een omtrek van maar liefst 5,5 m.

4 Perzische eik

Quercus macranthera (1901)

In het park staan negen verschillende soorten eiken. Dat lijkt veel, maar het is slechts een fractie van de 600 soorten eiken, die over de hele wereld voorkomen.

De Perzische eik komt van oorsprong uit de Kaukasus, Turkije en Iran, dat vroeger Perzië werd genoemd. De boom groeit daar in het hooggebergte op berghellingen tot aan de boomgrens. De soort is rond 1875 in West-Europa geïntroduceerd. Hij wordt hier meestal niet hoger dan 20 - 25 m. Het is een snelgroeiende, zeer droogtebestendige soort. Het blad is relatief groot voor een eik, is leerachtig en heeft ondiepe, ronde afgeronde lobben. De bovenkant van het blad is donkergroen, de onderkant is grijsviltig. Het verschilt daarmee sterk van het heldergroene, diep ingesneden blad van de moeraseik (2).

De boom staat heel mooi achter de 'Burgemeestersbank'. Deze bank is in 1926 door de Utrechtse burgers aan de toenmalige burgemeester Fockema Andreae aangeboden ter gelegenheid van zijn 12½-jarig ambtsjubileum. Hij was een zeer populaire burgemeester, dankzij zijn onvermoeibare inzet voor de stad.

De Burgemeestersbank is een rijksmonument vanwege de architectuurhistorische waarde als een voorbeeld van een aan de Amsterdamse School verwante stijl. En daarnaast vanwege de cultuurhistorische waarde als karakteristiek bouwwerk in het Wilhelminapark. De bank is ontworpen door architect G.W. van Heukelom.

5 Krimlinde

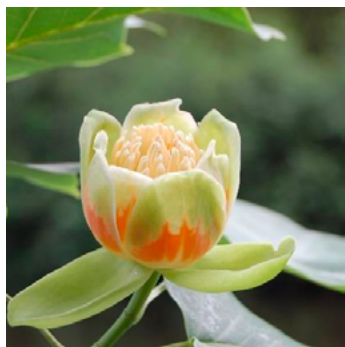
Tilia europaea 'Euchlora' (1904)

De krimlinde is één van de mooiste lindsesoorten met zijn donkergroene, glanzende bladeren met een lichtgroene onderkant. Kenmerkend voor de krimlinde zijn de hangende takken. De boom komt van oorsprong uit de Krim. Deze twee exemplaren van meer dan 120 jaar oud komen mooi tot hun recht op deze plek bij de vijver. Ze zijn geënt op een onderstam van de Hollandse linde, dat is goed te zien als er takken uitlopen op de onderstam van de bomen. De bladeren op die takken zijn meestal wat groter en dofgroen. De boom bloeit eind juni/begin juli met lichtgele, sterk geurende bloemen. De bloemen hangen in tuilen aan een schutblad en zijn bijzonder rijk aan honing. De krimlinde is daarom een zeer goede voedselboom voor bijen.

Het is een gezonde, sterke soort linde, die goed tegen droogte kan. Er zijn er flink wat aangeplant in het parkgebied, in een rij tussen de vijver en het restaurant, rond de grote speelweide en een halve kring rond de bruine beuk bij het Rosarium. Lindes in het algemeen zijn geliefd als laan- en parkboom. In het park staan nog zes andere soorten lindes.

Lindebomen worden al eeuwen geplant als herdenkingsboom, omdat de boom weinig eisen stelt aan zijn groeiplaats en heel oud kan worden. Net buiten het park, op de hoek Oudwijk Wilhelminapark, staat de Wilhelminaboom. Deze linde is op 1 oktober 1898 geplant ter herinnering aan de troonsbestijging van koningin Wilhelmina.

6 Tulpenboom

Liriodendron tulipifera (1980)

Dit is de favoriete boom van veel parkbezoekers, dankzij de grote, tulpachtige bloemen, die eind mei/begin juni te bewonderen zijn. De bloemen zijn groen aan de buitenkant en geel met oranje vlekken aan de binnenkant. Na de bloei worden de 6 - 10 cm lange, kegelvormige vruchten gevormd, die zijn opgebouwd uit spiraalsgewijs tegen elkaar gedrukte gevleugelde nootjes.

Ook de bladeren hebben een bijzondere vorm, ze hebben vier lobben en een V-vormig afgeplatte top. In de herfst valt de boom op door de felgeel verkleurende bladeren. Kortom een sieraad voor het park!

Deze tulpenboom is in 1980 geschonken door de firma Copijn. Het was toen al een forse boom, die op het moment van planten waarschijnlijk al meer dan 20 jaar oud was. In het park staan er zes, de jongste is in 2021 aan de rand van de speelweide geplant.

De tulpenboom is in de 17^e eeuw in Europa ingevoerd vanuit Noord-Amerika. Daar gebruikten de indianen de kaarsrechte stammen voor het maken van lange kano's. In Europa is de tulpenboom meestal in parken en landgoederen te vinden, waar hij als solitaire boom het mooist kan uitgroeien, soms tot meer dan 30 m hoog.

De naam tulpenboom wordt nogal eens gebruikt voor de Magnolia met zijn grote witte of roze bloemen. Maar dat klopt niet, alleen de Liriodendron is de echte tulpenboom.

7 Moerascipres

Taxodium distichum (1930)

Ze zijn er nog deze karakteristieke moerasbomen uit de prehistorie. Deze soort kwam 5 miljoen jaar geleden volop voor in de moerasbossen op het noordelijk halfrond. In België is in 1970 een versteend bos gevonden met fossiele resten van moerascipressen van ongeveer 55 miljoen jaar oud. De bomen kunnen zeer oud en tot 35 m hoog worden.

Deze vier bomen zijn in 1930 geplant en zijn inmiddels 26 m hoog. Ze gaan nog wel een tijdje mee en zullen nog veel dikker en hoger worden.

Kenmerkend voor deze boomsoort zijn de knievormige luchtwortels die rond de boom boven de grond en het water uitsteken. Als de bomen op natte plekken staan zorgen de luchtwortels ervoor dat de wortels voldoende zuurstof krijgen. Ze hebben verder een stevig wortelgestel om ervoor te zorgen dat ze in de zompige bodem niet snel omwaaien. Ook het hout is stevig en is goed bestand tegen vocht. In de Verenigde Staten wordt het hout onder andere gebruikt voor dakgoten en dakbedekking.

De bomen hebben zachte naalden, die in de herfst eerst geel of oranje kleuren en daarna bruin. Vervolgens laten de bomen de naalden vallen. De meeste naaldbomen hebben harde, stevige naalden, die in de winter niet kunnen bevriezen en daarom het hele jaar aan de bomen kunnen blijven zitten. Dat geldt niet voor de moerascipres en de grote watercipres, die op de kleine speelweide staat.

8 Pluimes

Fraxinus ornus (1960)

Ieder jaar in mei is deze spectaculair bloeiende, over de vijver hangende boom een niet te missen verschijning. Er zitten dan zoveel pluimen met kleine roomwitte, sterk geurende bloemen in de boom, dat je het blad bijna niet meer kunt zien. Dankzij de uitbundige bloei is de boom een waardevolle voedselplant voor bijen en vlinders. Na de bloei verschijnen de bundels met gevleugelde nootjes en worden de bladeren weer zichtbaar. Deze zijn 20 - 25 cm groot en bestaan uit 7- 9 blauwgroene deelblaadjes.

De pluimes komt van nature in Zuid- en Midden-Europa voor en wordt tegenwoordig vaak als sierboom in parken en tuinen geplant. Daar wordt de boom meestal niet hoger dan 10 m. Het is een sterke boomsoort, die goed tegen droogte, wind en luchtverontreiniging kan. De pluimes is ook minder gevoelig voor de essentaksterfte dan de gewone es. De essentaksterfte heeft in Europa al veel slachtoffers gemaakt onder essen. Hopelijk houdt deze mooie boom het nog een tijdje uit.

Op Sicilië wordt de boom al sinds de negende eeuw na Christus voor medische doeleinden gekweekt. Met een speciaal mes worden er dwars over de stam insnijdingen gemaakt.

Dan sijpelt er een zoet, harsachtig sap uit de stam, dat vervolgens als pegels opdroogt. Deze pegels, manna di Sicilia, smaken een beetje naar honing. Manna wordt voor verschillende therapeutische toepassingen gebruikt. Vandaar dat de boom ook wel manna-es wordt genoemd. Manna werkt licht laxerend, ontgift de lever en is een natuurlijk alternatief voor suiker voor diabetici.

9 Gele treurwilg

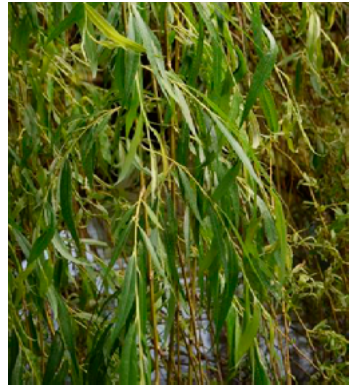
Salix sepulcralis 'Chrysocoma' (1975)

Er staan een aantal prachtige gele treurwilgen rond de vijver. Het zijn imposante bomen, die het hele jaar rond decoratief zijn. Dit in het water liggende exemplaar uit 1975 is een van de jongste. De gele treurwilg wordt veel in tuinen en parken langs het water aangeplant vanwege zijn grote sierwaarde. De boom groeit breed uit met stevige hoofdtakken. Daaraan hangen dunne, gele takken met smalle, puntige blaadjes, die een transparant gordijn tot aan de grond of het water vormen. Niet alleen deze vorm, maar vooral ook de naam roept een associatie met verdriet en melancholie op. Daarom wordt deze boom vaak op begraafplaatsen aangeplant.

De naam *Salix* is afgeleid van het Griekse woord *helix*, dat spiraal of winding betekent. De dunne takken werden en worden nog steeds voor vlechtwerk gebruikt. *Sepulcralis* staat voor 'van de begraafplaatsen'.

De gele treurwilg bloeit in april met geelgroene mannelijke en vrouwelijke katjes op aparte bomen. De bomen in het park zijn allemaal mannetjes en hebben katjes met meeldraden. De katjes trekken tijdens de bloei veel bijen aan. De schors en het sap van de boom bevatten salicylzuur, een bestanddeel van aspirine.

Langs het pad bij de boom staat een bord met informatie over de vogels die in het park voorkomen. Per abuis is daarop de meerkoet niet afgebeeld. Deze watervogel vindt onder het beschermende bladerengordijn van deze boom een ideale plek om een nest te bouwen.

10 Bruine treurbeuk

Fagus sylvatica 'Purpurea Pendula' (2001)

Niet alleen wilgen worden als treurboom gekweekt, maar met beuken kan dat ook. Aan het glanzende, roodbruine blad kun je zien dat deze boom een bruine beuk is, maar de smalle vorm van deze boom is bepaald niet standaard. Deze boom valt in de categorie 'karakterboom', een beetje raar, maar wel een opvallende verschijning met de sterk neerhangende takken.

De bruine treurbeuk vormt geen hoog opgaande stam, zoals andere soorten beuken. Deze treurvorm wordt gekweekt door hoofdtakken te enten op een onderstam. De hoofdtakken groeien daarna gebogen naar beneden. Aan de hoofdtakken groeien jonge, los naar beneden hangende takken. Treurbeuken groeien langzaam en worden maar 3 - 5 m hoog afhankelijk van de hoogte waarop de hoofdtakken op de onderstam zijn geënt.

De boom bloeit in mei met onopvallende katjes. In september verschijnen de borstelvormige napjes met daarin kleine beukenootjes.

Er staan verder nog drie soorten en varianten beuken in het park. Zo staan er in het park zo'n 25 gewone beuken met groene bladeren, die overal in Nederland zijn aangeplant. De meeste waarvan zijn meer dan 120 jaar oud. Dan staan er nog twee varenbeuken en een aantal oude bruine beuken met roodbruin blad met een gewone kroon. De bekendste is natuurlijk de bruine beuk op de rotonde bij het Rosarium, die de in 2020 gevelde, legendarische bruine beuk uit 1865 heeft vervangen.

Bomen in het Wilhelminapark - Rondje Vijver – augustus 2023

11 Baakse populier

Populus canadensis 'Gelrica' (1890)

Deze twee enorme Baakse populieren uit 1890 zijn ook al beschreven in het Rondje Oude Reuzen. Maar deze meer dan 130 jaar oude eyecatchers kunnen natuurlijk niet ontbreken in het Rondje Vijver. Ze zijn met hun 31 m hoogte de hoogste bomen van het park.

De Baakse populier is veel aangeplant langs wegen en kanalen en als erfafscheiding. Het zijn snelle groeiers met een hoge houtopbrengst, die meestal niet zo oud worden. Het hout werd al in de zestiende eeuw gebruikt voor het maken van klompen, vooral in Noord-Brabant. Nu wordt het hout nog gebruikt voor het maken van lucifers.

Het blad van de populier is driehoekig tot ruitvormig en kleurt zachtgeel in de herfst.

De bladstelen zijn afgeplat en staan dwars op het blad, waardoor de bladeren bij weinig wind al kunnen bewegen. Dat geeft een rustgevend ritselend geluid.

De mannelijke en vrouwelijke katjes verschijnen voor het blad en zitten niet aan dezelfde boom. Er zijn dus aparte mannelijke en vrouwelijke bomen. De vrouwelijke bomen kunnen het in de zomer laten 'sneeuwen'. In juni springen de vruchten open en komen de zaden vrij, omhuld met een kluwen van licht en donzig pluiz. Zo kunnen de zaden door de wind worden meegevoerd. Er blijft ook altijd veel pluiz onder de bomen liggen. Niet iedereen is daar blij mee. Daarom worden in parken meestal alleen mannelijke bomen geplant. Maar dit zijn wel vrouwtjes. Toch zomersneeuw in het park!

12 Zwarte els

Alnus glutinosa (1935)

De zwarte els is een inheemse soort, die in heel Europa langs waterkanten, beek- en rivieroevers en moerassen te vinden is. De bomen zijn vaak meestammig, deze els is daar een mooi voorbeeld van. De boom kan 20 - 30 m hoog worden, maar krijgt daar zelden de kans voor. Oudere elzen langs sloten en plassen worden meestal periodiek afgezaagd, waardoor er hakhoutsingels ontstaan. Alleen in parken en tuinen kunnen ze ongestoord oud en dik worden, zoals deze tweestammige, karakteristieke els.

De naam verwijst naar de donkere verschijning van de boom in de winter met zijn donkere schors en de kleine, bruinzwarte verhoude kegeltjes, de zogenaamde elzenpropfen. De knoppen en de jonge bladeren voelen kleverig aan, vandaar de naam *glutinosa* (kleverig).

De soort heeft een groot en diep wortelstelsel met wortelknollen van zo'n 5 cm groot. Daarin leeft de bacterie *Frankia* in symbiose met de els. De bacterie bindt stikstof uit de lucht, die de els als voedingsstof gebruikt. De bladeren van de els zijn zeer in trek bij het elzenhaantje. Dit is een glanzend, blauwzwart kevertje van 6 - 7 mm. Deze kunnen zo huishouden in de elzen dat er maar weinig van de bladeren overblijft.

De zwarte els is één van de eerste bomen die gaan bloeien, vaak al in januari. De lange, geelgroene katjes hangen te wiebelen in de wind, waardoor het stuifmeel goed wordt verspreid. Deze elzenpollen kunnen al vroeg in het voorjaar hooikoorts veroorzaken.

Colofon

Tekst en foto's	Hanny Sliepen
Foto omslag	Desiree van Lieshout
Plattegrond	Hayo Roskam
Opmaak	Desiree van Lieshout
Uitgave	augustus 2023

De Nederlandse namen van de bomen zijn conform de 'Nederlandse namen van cultuurplanten, standaardlijst 2020'. Dit is een digitale uitgave van Naktuinbouw & de Nederlandse Vereniging van Botanische Tuinen, eerste editie, augustus 2020.

www.wilhelminapark.com

